

ANTIKVARISK DOKUMENTASJON

Unneland barnehage

Unnelandsvegen 245

Innhold

1 Innledning.....	2
2 Sammendrag	4
3 Vernestatus - sentrale begreper.....	5
4 Områdets historie og områdebeskrivelse	6
5 Bygningen	9
5.2 Bygningshistorie	10
5.3 Bygningsbeskrivelse.....	11
5.3.1 Konstruksjon.....	11
5.3.2 Fasader	11
5.3.3 Interiør/planløsning.....	14
5.3.4 Uteområde	17
6 Verneverdier og anbefalinger.....	18
7 Kilder.....	19

1 Innledning

Historisk har offentlige byggeri ofte vært påkostet og prestisjetungt, kjennetegnet ved solide og varige materialer og høy arkitektonisk kvalitet. Tidligere privateide bygninger, også disse av svært høy kvalitet, har av ulike årsaker kommet i offentlig eie. Slik har kvalitet og historie sammen ført til at Bergen kommune nå eier en rekke bygninger med høy kulturhistorisk verdi.

Bergen kommune, ved Etat for bygg og eiendom, har satt i gang et omfattende arbeid for å få oversikt over vedlikeholdsbehovet og tilstanden på de kommunale bygningene, og iverksetter tiltak med sikte på å oppnå et alminnelig vedlikeholds nivå for alle eiendommene. For de verneverdige bygningene er dette også i tråd med nasjonale målsettinger for kulturminneforvaltningen. Et godt vedlikeholds nivå sikrer bevaringsverdier og fører samtidig til reduksjon i behovet for omfattende reparasjonstiltak. Dette betyr også at originalmaterialer og bygningsdeler i større grad kan bevares, fremfor å skiftes ut, og er derfor et godt kulturminnevern.

I 2015 har Byantikvaren dokumentert 35 kommunale bygninger med kulturhistorisk verdi. Bygningene har ulikt formelt vern. Dette skyldes flere forhold. De dokumenterte bygningene er likevel alle definert som verneverdige bygninger av Byantikvaren og bør forvaltes som det. Bygningene er i kategoriene barnehager, kulturbygg og administrasjonsbygg. Listen dekker ikke alle de kommunalt eide bygningene i disse kategoriene. Noen bygninger og bygningskompleks er nylig istandsatt, eller er under istandsetting, og faller derfor utenfor dette kartleggingsprosjektet. I samråd med Byantikvaren, har Etat for bygg og eiendom valgt ut bygningene med verneverdi innenfor de tre kategoriene og gitt Byantikvaren i oppdrag å lage enkle kulturhistoriske rapporter for disse. Rapportene inngår i eiendomsdatabasen for kommunale bygninger og som bakgrunnsmateriale for tilstandskartlegging av disse bygningene. Den bygg- og branntekniske tilstandskartleggingen er utført av eksterne konsulenter på oppdrag, med utgangspunkt i standard for tilstandskartlegging av verneverdige og fredete bygninger, og har gått parallelt med dokumentasjonsarbeidet. Innenfor tilgjengelig kapasitet og anledning, har Byantikvaren deltatt på en rekke av tilstandskartleggingene for å kunne bistå med informasjon og konkrete kulturminnefaglige råd vedrørende anbefaling av tiltak for brannsikring og vedlikehold.

Eiendommene representerer en bygningskatt for fellesskapet og viser hele spennet mellom internasjonale ikon og mer anonyme og tidstypiske bygninger, alle uttrykk for idealer og strømninger i sin samtid. I dokumentasjonsarbeidet Byantikvaren her har gjort for et stort antall bygninger, har det ikke vært mulig med grundige analyser eller kildesøk. Bestillingen har vært enkle rapporter som kan danne et bilde av de kulturhistoriske verdiene knyttet til den enkelte

bygningen, som et «føre var» ved planlegging og gjennomføring av tiltak. De kulturhistoriske rapportene er derfor ikke uttømmende for de enkelte bygningene, men baseres på tilgjengelige digitaliserte kilder, egne arkiver, litteratur, fagkunnskap og faglige vurderinger. Det er ikke gjort fysiske arkivøk i offentlige arkiv, og heller ikke bygningsarkeologiske undersøkelser. Det må derfor tas høyde for eventuelle feilkilder. En grundigere analyse kan være nødvendig dersom det skal gjøres mer omfattende tiltak på enkeltbygninger. Gjennom arbeidet har Byantikvaren fått god kjennskap til de enkelte bygningene. Rapportene gir noen overordnede anbefalinger og råd for hvordan de kulturhistoriske verdiene best kan ivaretas i hver enkelt bygning. Uten at konkrete tiltak er planlagt, er det likevel vanskelig å gi noe annet enn mer generelle anbefalinger basert på verneverdiene som beskrives. Vi vil derfor understreke at Byantikvaren gjerne bistår med råd når konkrete tiltak skal gjennomføres, slik at man sammen kan finne gode løsninger for både bruk, drift og vern. Vi vil i denne anledning også peke på Riksantikvarens veiledere som nyttige kilder til informasjon av mer bygningsteknisk karakter. (Se <http://www.ra.no/Veiledning>).

Opprinnelig var 32 bygninger inkludert i dokumentasjonsprosjektet, men høsten 2015 kom tre bygninger til så nå omfatter prosjektet 35 bygninger:

Barnehager	Administrasjonsbygg	Kulturbygg
Kalfarveien barnehage	Kommunehuset i Arna	Barnas Kulturhus
Kalmargaten barnehage	Kommunehuset i Eidsvåg	Ungdommens Hus
Nordnes bydelshus-Klosteret bhg	Kommunehuset på Nesttun	Danckert Krohn seniorsenter
Rosetårnet barnehage	Neumannsgt 1	Lysverksbygget (KODE 4)
Sletten barnehage	Strømgaten 10	Rasmus Meyers samlinger (KODE 3)
Indre Arna barnehage	Hagerupsgården	Gamle Norges Bank
Laksevåg barnehage	Gamle Brannstasjon	Latinskolen
Årstad Brannstasjon barnehage	Gamle Bergen Kretsfengsel	Schøtstuene
Unneland barnehage	Det gamle rådhus	Siljustøl
	Magistratbygningen	Troldhaugen
	Bergen rådhus	Landås hovedgård
	Manufakturhuset	
	Gamle Tinghus	
	Jekteviken 5	
	Fana brannstasjon	

En god bruk hvor kulturminneverdiene legger premisser, er også et godt langsiktig vern av bygningene. På den annen side, vil også de kulturhistoriske verdiene i bygningene gi kvaliteter til den daglige bruken.

Rapportenes oppbygning er lik og basert på våre erfaringer med tidligere kulturhistoriske rapporter. Innledningsvis har de et sammendrag av rapporten, samt definisjon av sentrale fagbegreper. Dernest følger en kort områdebeskrivelse for å sette bygningene inn i en fysisk kontekst, før selve bygningen beskrives og settes i kulturhistorisk sammenheng. Rapportene avsluttes med en vurdering av verneverdier, faglige anbefalinger og kildeangivelser, samt eventuelt kartmateriale. Hvor omfattende de enkelte delene i rapportene er, vil avhenge av kildetilfang og betydning for forståelsen av den kulturhistoriske bygningen. En del fotomateriale er tatt med i rapportene som illustrasjoner. Vi har også et mer omfattende fotomateriale som vil gjøres tilgjengelig for Etat for bygg og eiendom.

Byantikvaren takker for oppdraget og ser frem til videre godt samarbeid i forvaltningen av disse bygningsskattene.

2 Sammendrag

Bygningen ble oppført som skolestue i 1940, som erstatning for eksisterende skolestue som da var for liten. Gymsalen og skolens bad ble rekvirert av tyskerne under 2. Verdenskrig, og brukt i tilknytning til veterinærstasjon for hester som lå like ved.

Den tidligere skolebygningen har skolehistorisk verdi som et eksempel på en liten landskole i tre., i tillegg til arkitektonisk verdi med fine detaljer for eksempel i inngangspartiet. Bygningen har også krigsminnverdi.

3 Vernestatus - sentrale begreper

Verneverdig: At en bygning er verneverdig betyr at den er verdt å verne/bevaringsverdig/verdt å ta vare på fordi det har kulturhistorisk, arkitektonisk eller en annen type verdi. At bygningen er verneverdig innebærer likevel ikke at den har en juridisk vernestatus.

Vernet: Når en bygning er vernet, har den en formell, juridisk vernestatus og kan ikke uten videre rives eller endres. En vernet bygning kan enten være regulert til spesialområde bevaring/hensynssone i en kommunal reguleringsplan eller fredet etter kulturminneloven (se dette). Noen bruker vern/vernet bare om det reguleringsmessige vernet og ikke om fredning, men "vernet" er egentlig en samlebetegnelse.

Fredet: Ordene fredet og vernet brukes ofte om hverandre, men fredet brukes oftest om – og bør forbeholdes for - kulturminner som er fredet etter kulturminnevernets egen særlov, kulturminneloven. Ordet brukes slik i dette dokumentasjonsprosjektet. Kulturminner kan være automatisk fredet i kraft av sin alder ("fornminner" fra før 1537, stående bygninger fra før 1650 samt sunkne skip og samiske kulturminner som er eldre enn 100 år). Yngre kulturminner kan vedtaksfredes av Riksantikvaren. Dette krever en høringsprosess og et vedtak. Hvis et kulturminne av nasjonal verdi er truet, kan Riksantikvaren eller fylkeskommunen gå til midlertidig fredning mens fredningssaken utarbeides.

SEFRAK: SEFRAK er et nasjonalt bygningsregister. Registeret skulle inneholde alle bygninger i Norge bygd før 1900. Mange steder er bygningene også evaluert med tanke på verneverdi. Registeret ble hovedsakelig utarbeidet mellom 1970- og 1990-tallet, men det ble aldri komplett, og noen steder pågår fremdeles registreringer. Navnet SEFRAK er en forkortelse for Sekretariatet for registrering av faste kulturminner i Norge, som er det organet som startet arbeidet med registreringen.

4 Områdets historie og områdebeskrivelse

Gården Unneland skal ha blitt ryddet på 800-tallet. Den er nevnt første gang i 1323 da Jonsklosteret i Bergen solgte deler av gården til Munkeliv kloster. Det er ikke så mange opplysninger om Unneland i Arna bygdebok, men vi har funnet noen. I 1830 ble den gamle propriertærgården utskilt med 12 nye bruk. I 1865 var det 18 bruk på Unneland, men bare 2 ble drevet av sine eiere. På slutten av 1800-tallet da de store kommunikasjonsårene kom til med blant annet jernbanen og andre nye ferdselsårer, forandret demografien i Arna seg. Ved kommunikasjonsknutepunktene økte folketallet, mens ved de mer fjerntliggende gårdene sank folketallet. Selve utskiftingen kom så sent som 1900-1910 til Unneland. Det var helst de gårdene som lå lettest til ved kommunikasjonsårene som ble utskiftet først. Men det betyr ikke at de store endringene i jordbruket ikke hadde kommet til Unneland; i 1905 ble jordbruksforeningen stiftet her. Disse foreningene fikk mye å si for fornyingen av jordbruket.

Unneland har en viktig krigshistorie. Fangeleiren på Espeland som er bevart rett i nærheten er godt kjent, og er fredet etter kulturminneloven. Mindre kjent er det at det var en tysk leir på Unneland like ved skolebygningen (figur 3). Leiren var primært en veterinærstasjon for hester. Hester var fremdeles en viktig del av transportapparatet under krig og leiren skulle ta seg av syke hester.

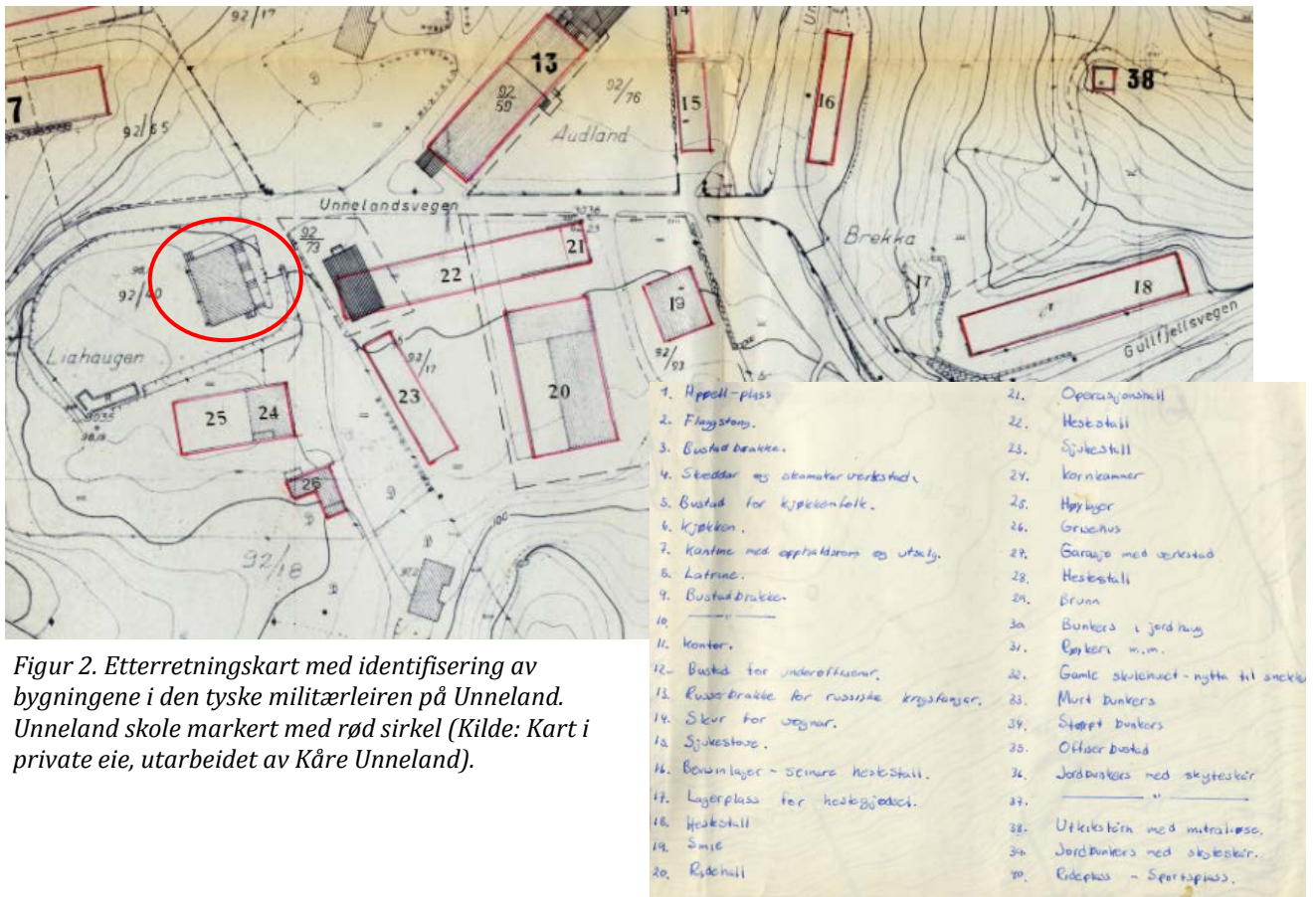
Byggingen av leiren skal ha startet allerede sommeren 1940, og hadde fire store staller: En stor ridehall, et ukjent antall forlegningsbrakker, smie, div. verksteder, høylager og en bilgarasje med verksted. Antallet tyske soldater i leiren har blitt anslått til ca. 200 på det meste. I 1943 begynte tyskerne å internere russiske krigsfanger som skulle brukes til slavearbeid. Det ble da oppført egne brakker på Unneland til russerfangene. 70 av disse russerfangene kom fra fangenskap og slavearbeid på Laksevåg.

Figur 1. Unneland skole og bygningsmiljøet omkring i 1961 (Skråfoto, uib_w_f017682_1961, Bergen kommune).

Figur 2. Den tyske militærleiren på Unneland under krigen. Unneland skole helt i venstre bildekant (Foto i privat eie, Kåre Unneland).

5 Bygningen

Bygningen ble oppført som skolestue i 1940. Bakgrunnen var at det første skolehuset på Unneland var for lite. Da krigen kom og veterinærstasjonen ble bygget like ved, ble skolens bad og gymnastikksal tatt i bruk av tyskerne. Skolen ble etterhvert levert tilbake til sivilformål. Skolen var i noen år småskole, men fikk 4-7 klasse tilbake i 1972. Bygningen ble bygget om i 1984 da det også kom til et nytt skolebygg like ved, tegnet av arkitekt Edel Eikeseth (figur 4).

Figur 3. Inngangsfasaden til bygningen (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 4. Unneland barnehage og bygningsmiljøet omkring i 2006. Det «nye» tilbygget fra 1984, er den røde til venstre i bildet (Foto: Skråfoto, Bergen kommune 2006).

5.1 Realia

Byggeår:	1940
Adresse:	Unnelandsvegen 245
Gnr./Bnr.:	292/40
Bygningsnr.:	13915636
Plan-ID:	KPA planID 60910000, ikrafttrådt: 24.04.2013
SEFRAK-ID:	-
Askeladden-ID:	-
Vernestatus:	KPA hensynssone historisk veifar

5.2 Bygningshistorie

Unneland skole, Unnelandsveien 245, var tidligere barneskole (1.-7. klasse), oppført i 1940. Et tilbygg til skolen, tegnet av arkitekt Edel Eikeseth, ble oppført i 1984. Skolen ble nedlagt i 1997 og elevene overført til Lone skole. Den nye skolebygningen (figur 4) ble i 2004 solgt av Bergen kommune til Losje St. Olav, som blant annet benytter lokalene til barnehage.

Figur 5. Like etter at Unneland skole ble oppført i 1940 ble bygningen tatt i bruk av den tyske okkupasjonsmakten (Foto: Arna Sogelag 2003:40).

5.3 Bygningsbeskrivelse

Unneland barnehage er en rektangulær trebygning med saltak og en relativt høy sokkeletasje. På fasade mot vest er vinduer plassert i jevn rytme, både i sokkeletasje og første etasje. Fasade mot øst preges av et sentralt plassert inngangsparti med et monumentalt trappeanlegg, og seks mindre sentralt plassert vinduer. På samme fasade er det også to symmetrisk plasserte takopplett.

5.3.1 Konstruksjon

Bygningen har en kjelleretasje i mur. Over dette er husets konstruksjon av maskinlaft med liggende kledning.

5.3.2 Fasader

Fasade mot øst (inngangsfasaden) har bevart det opprinnelige uttrykket. Den majestetiske trappen opp til inngangen er den opprinnelige. Portalen rundt døren er bevart samt vinduene på hver side av inngangen. Portalen er bevart med innskrift om alder og Unneland skole. Glasspartiet over døren er også bevart mens døren dessverre er skiftet med en nyere. Utelampene på hver side av inngangen ser ut til å være originale.

Figur 6. Vestfasaden til bygningen (Foto: Byantikvaren 2015).

De andre fasadene er stort sett endret. Sørfasaden domineres av en utenpåliggende galvanisert nødutgang og trapp, mens nordfasaden har både varmepumpe og godt dimensjonert utenpåliggende ventilasjonsanlegg. Vestfasaden har samme vindusindeling som vi finner på tidligere tegninger og fotografier. De to arkene finner vi også på tegningene. Vinduene er skiftet og erstattet med nyere vinduer. Eldre foto viser mindre ruter i de store vinduene. Taket er skiftet med svart takstein. Det er ikke klart hva som var opprinnelig takmateriale, men sannsynligvis var det skifer.

Figur 7. Østfasaden til bygningen (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 8 Original lampe (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 9. Gavlvegg mot nord (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 10 Beskyttelse av bygningen mot ballspill i form av et høyt gjerde.(Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 11: Tegninger fra Bra Arkiv, fra 1973. Her ser vi at fasaden har fått den utformingen som i dag. Bortsett fra at vinduer på fasade mot vest er skiftet. Kilde: BraArkiv, Bergen kommune.

5.3.3 Interiør/planløsning

Innvendig er det i hovedsak trappeløp og entré som er bevart. I tillegg ser det ut til at den opprinnelige planløsningen er bevart, men med mindre, reversible endringer. Trappen har et tidstypisk gelender. Inngangspartiet har en mellomgang med nisjer på hver side og en tilsvarende glassparti som i inngangsdøren, den dobbeltfløyete døren som har stått her er fjernet. Interiøret er ellers skiftet i takt med ulike perioders bruk og behov.

Figur 12. Inngangsparti, med nisjer og opprinnelige overglass. (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 13. Trappeløpet er også originalt (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 14. Rommene er stort sett endret innvendig (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 15. Interiøret er preget av dagens bruk.(Foto: Byantikvaren 2015).

5.3.4 Uteområde

Uværskuret sørvest på skoleplassen er originalt fra da skolen ble bygget. Skolegården har samme utstrekning og form som opprinnelig, men har fått flere lekeapparater i dag. Skolehuset og uteområdet ligger på en høyde i terrenget, opparbeidet mot Unnelandsvegen med murer, trolig fra oppføringen av skolehuset.

Figur 16. Nytt og gammalt uværskur. (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 17. Det eldste uværskuret (Foto: Byantikvaren 2015).

Figur 18: Lekeapparater i barnehagens uteområde (Foto: <http://www.minskole.no/MinBarnehage/unneland>).

6 Verneverdier og anbefalinger

Unneland barnehage har skolehistorisk verdi som et fint eksempel på en liten landskole i tre. Bygningen har også arkitektoniske verdi med forseggjorte detaljer i for eksempel inngangsparti. Ikke minst har bygningen krigsminneverdi, knyttet til tyskeren bruk av anlegget i forbindelse med veterinærstasjon for hester som lå like i nærheten.

Anbefalinger

Hovedform og fasaden mot øst med trapp bør tas vare på. Inngangspartiet med overglass bør tas vare på for fremtiden, likeså det originale innvendige trappeløpet med rekkverk. De andre fasadene anbefales på sikt tilbakeført. Bygningen har ellers muligheter for mindre endringer uten at dette skader kulturminneverdiene.

Ved utskifting av hoveddør, bør det settes inn en tidstypisk tredør som harmonerer med inngangsparti og eksisterende overvindu.

Dersom det skal foretas endringer eller større rehabiliteringer, ber vi om at Byantikvaren kontaktes for å diskutere forslaget-

7 Kilder

Arna sogelag, 2003. Skulen i Arna en historisk reise. Arna sogelag 2003

Arna Bygdebok bygd nær byen 1840-1972

Krigsminner i Bergen

<http://www.bergenbyarkiv.no/bergenbyleksikon/arkiv/1423743>)

BERGEN KOMMUNE

